

מראי מקומות - יומא

סה.

המצוה של השעיר לעזאזל, אלא שאין צריך שתהא מיתתו דוקא בצוק, אלא די בהא שימות בכל מקום.

וכתב החזון איש (או"ח קכ"ז, ד; ד"ה והא קשיא) שקושיית הגמרא היא לפי רבי יהודה, שוידוי אינו מעכב, אבל אם היה הוידוי מעכב, הדין נותן שאי אפשר להזות קודם שיביא אחר, וכיון שצריך להשתלח שם כדי להזות, כדי להכשיר העזאזל לעבודה, ממילא הדין נותן שנדחה הדם בשעה שמת המשתלח, ולכן הקשו רק לרבי יהודה, הסובר שוידוי אינו מעכב.

ד. ואם לאו נשבעין לבני העיר

במרדכי (ב"ק, קל"א) הביא מכאן ראייה, שאם ראובן חייב ממון לשמעון ושולח הממון על ידי שליח ונאבד, אין שמעון יכול להשביעו, אלא רק ראובן, וכפי שאין הגזברין יכולין להשביעו. וכתב הש"ך (ח"מ קכ"א, ל"ז) בטעם הדבר, שיכול לומר שמא המשלח לא ירצה להשביעו, ויאמין לו שנאבד, וישלם פעם נוספת. וכתב שלפי זה אם מת המשלח, יוכל המקבל להשביע את השליח. אבל בקצות החושן (שם, ג) דייק מהמרדכי שהטעם הוא משום שרק המשלח בעל דין שלו, אלא שהקשה מדוע לא יחשב בעל דין של המקבל מדין שעבודא דרבי נתן, והניח בצריך עיון.

ה. ואין עולין להן לשנה הבאה

פירש הר"ש סיריליאו (שקלים ה), שבני העיר הסיחו דעתם מזה. והרא"ש (שם) כתב, שאין עולין לשנה הבאה כיון שהופרשו לשנה זו, וצריך עיון כוונתו, וההורא פירש שקלים שם כתב בדעת הרא"ש שאי אפשר להביא חובות שנה זו בשנה הבאה (עיין שם הוכחתו לזה). עוד כתב, שאף אם בכל מקום אפשר להביא חובות שנה זו בשנה הבאה, זהו רק לענין החיוב להשתתף בקרבנות צבור, אבל לענין החיוב בכל שנה במצות עשה להפריש מחצית השקל, לא שייך לקיים בשנה הבאה על ידי מה שהפריש למצות שנה זו, עיין שם.

ו. ואין עולין להן לשנה הבאה רבי יהודה

אומר עולין להן לשנה הבאה

בשמועות חיים הביא את ספיקו של החקרי לב, בשקל שנים או שלשה חצאי שקלים עבור כמה שנים, האם יצא ידי חובתו או לא. ומדברי רבי יהודה פשוט שעולין לו לשנה הבאה, ואף שחכמים חולקים, יש לומר שזהו משום שלא נתכוון להפריש עבור שנה הבאה, אבל אם נתכוון להפריש גם לשנה הבאה, גם הם מודים. וכתב השמועות חיים שיש לדקדק כן מדברי רש"י, שפירש חובות של שנה זו היינו חובות שהופרשו לשנה זו, שמשמע שאם הופרשו בפירוש לשנה אחרת, הם עולים גם לשנה אחרת. אבל מדברי רבינו אליקים דייק להיפך, שכתב חובות של שנה זו, ומשמע שאף במביא בשנה זו לצורך שנה הבאה אינו מועיל.

א. ואמר רבי אושעיא הפריש שתי חטאות

לאחריות מתכפר באחת מהם

הקשו התוספות ישנים והריטב"א בשם הריב"א, כיצד חלו שתי החטאות, הלא אי אפשר להפריש שתי חטאות זו אחר זו על חטא אחד, וכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, ומכך שאמר 'באחת מהן' משמע שאינו חושש באיזה מהן, אלא שהשניה תרעה. ותירצו שמדובר באמר אחת לאחריות חבירתה, שבזה שניהם חלים. אבל האבי עזרי (פסולי המוקדשין ד' ה) הביא דברי הרמב"ם שמשמע שאם הפריש אחת לאחריות, השני תרעה, אבל כשהפריש שתיים ממש לחטאת, משמע ששניהם חלים לאותו חטאת, אלא שאינו יכול להקריב שתי חטאות על אותו חטא, וממילא אחת תרעה. והקשה על התוספות ישנים, מדוע באמת אינו יכול להפריש שתי חטאות על חטא אחד קודם כפרתו, ויקריב אחת והשניה תרעה כדיון מותר חטאת, והניח בצריך עיון.

ב. בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח

דאכתי לא איתעביד מצותיה

פירש רש"י, שאי אפשר בלא הגרלה, וכיון שבעלי חיים נדחים, ימות המשתלח הראשון. והבינו הראשונים ככוונת רש"י, שכיון שצריך הגרלה, לכך הוא נדחה. והקשו התוספות הרא"ש והתוספות ישנים, שמה שהוא נדחה אינו מפני שצריך הגרלה, אלא אדרבה הוא נתקן על ידי ההגרלה, ומה שנדחה הוא משום שנשאר יחידי. וכתבו, שלא רצה לפרש שנדחה משום שנשאר יחידי, הוא מפני שעדיין לא דרשו את יעמד חי, ששניהם צריכין להיות יחד. ופירשו התוספות הרא"ש והתוספות ישנים, שאף שודאי ידעה הגמרא שלענין שילוח החי צריך להיות חי עד מתן דמים, ואם לא, ידחה המשתלח, שהרי אם נשאר העזאזל יחידי, הוא נדחה. אבל אם מת המשתלח למה ישפך הדם, שלא ידעה הגמרא שלענין הכשר הדם צריך שיהיו שניהם עומדים.

ובשיח יצחק הבין גם ברש"י שאין כוונתו שמצד ההגרלה הוא נדחה, אלא נדחה כיון שנשאר יחידי, וכדברי הראשונים הנ"ל, ומה שכתב שאי אפשר בלא הגרלה, היינו לבאר שהראשון נדחה והשני יקרב או ישתלח, אבל הדחיה אינה מחמת ההגרלה.

ג. הא אתעביד ליה מצותיה

פירש רש"י דהיינו הגרלה, ששילוחו אינו מעכב לדעת כולם, והמחלוקת היא רק לגבי וידוי האם מעכב או לא, אבל לרבי יהודה אפילו וידוי אינו מעכב, ועל כן בהגרלה לבדה נחשב שנעשית מצותה. ובשפת אמת הקשה על רש"י, שודאי ההגרלה אינה עיקר המצוה. אבל רבינו אליקים פירש, 'דמה לי הכא ומה לי מת בדחיתו לצוק', ומשמע שהמיתה היא